

บทที่ 2

สภาพปัญหาของพยานบุคคลในคดีอาญาต่อกระบวนการยุติธรรม

การพิจารณาคดีอาญาให้ความสำคัญต่อพยานบุคคล ดังนั้นจึงจำเป็นต้องพิจารณาความหมายและบทบาทของพยานบุคคลในกระบวนการยุติธรรมเพื่อศึกษาสภาพปัญหาของพยานบุคคลและปัจจัยของการมีส่วนร่วมในคดีอาญา

2.1 ความหมายและคุณลักษณะสมบัติของพยานบุคคล

พยานบุคคล (Witness) คือบุคคลที่มาให้การต่อศาลด้วยวาจา¹ ผู้ที่จะต้องเปิดเผยถึงการรับรู้ของตนเกี่ยวกับข้อเท็จจริงโดยการให้ถ้อยคำ การรับรู้นี้เป็นการรับรู้โดยสัมผัสของตน คือจากการได้เห็น ได้ฟัง ได้รส ได้รู้สึก² พยานบุคคลที่จะใช้เป็นหลักฐานนั้นคือ ถ้อยคำของบุคคลบุคคลที่มาให้การต่อศาลและศาลได้จัดบันทึกเป็นข้อความไว้ในสำนวนความ โดยศาลรับรู้ข้อเท็จจริงจากพยานบุคคลโดยการที่พยานเล่าเรื่องหรือตอบคำถามของศาลหรือคู่ความเกี่ยวกับข้อเท็จจริงหรือเหตุการณ์ที่พยานได้เห็นได้ฟังหรือได้ทราบมาก่อน³ ความจริงแล้วสิ่งที่เป็นพยานหลักฐานก็คือคำเบิกความหรือถ้อยคำของพยานหาใช่ตัวพยานเองไม่ ฉะนั้นเมื่อกล่าวถึงพยานชนิดนี้จึงหมายถึง คำเบิกความของพยาน (testimony) หรือบางทีก็เรียกว่าเป็นพยานถ้อยคำ (oral evidence or parol evidence) เพราะถ้าพยานอยู่เฉยๆ ไม่เบิกความ ศาลก็จะไม่ได้ข้อเท็จจริงอะไร ผิดกับพยานเอกสารหรือพยานวัตถุ ซึ่งตัวอักษรหรือวัตถุตัวเองแสดงข้อเท็จจริงต่อศาล หรือศาลตรวจดูเองได้และเนื่องจากศาลต้องบันทึกคำเบิกความของพยานเป็นลายลักษณ์อักษรเก็บรวมไว้ในสำนวนเพื่อเป็นพยานหลักฐานในการวินิจฉัยคดี พยานบุคคลหมายถึงบันทึกคำพยานที่ปรากฏในสำนวน ซึ่งใช้ในการตัดสินคดีนั้นเองด้วย แต่ถ้าบันทึกคำพยานดังกล่าวนำไปใช้ในอีกคดีหนึ่งก็อาจกลายเป็นพยานเอกสารไป

¹ เข็มชัย ชุตินวงศ์, คำอธิบายกฎหมายลักษณะพยาน, สำนักพิมพ์นิติบรรณาการ, พิมพ์ครั้งที่ 3 2529, หน้า 192

² คณิต ณ นคร, กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา, กรุงเทพมหานคร, สำนักพิมพ์เนติธรรม 2538 หน้า 87

³ ไสภณ รัตนากร, คำอธิบายกฎหมายลักษณะพยาน, กรุงเทพมหานคร :โครงการตำราและเอกสาร ประกอบการสอน คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2536 หน้า 21

คุณสมบัติของพยานบุคคลที่จะนำเข้าสู่กระบวนการพิจารณาคดีอาญามีหลักเกณฑ์คือ

1. ต้องเป็นพยานบุคคลที่สามารถเข้าใจและตอบคำถามได้⁴ ดังนั้นบุคคลใดๆ รวมทั้ง เด็ก ผู้พิการ เช่นหูหนวก ตาบอด หากมีความสามารถในการถ่ายทอดก็สามารถเป็นพยานได้
2. ต้องเป็นบุคคลซึ่งน่าจะพิสูจน์ได้ว่าจำเลยมีผิดหรือบริสุทธิ์⁵ การนำพยานบุคคลเข้าสืบจะต้องพิจารณาว่าบุคคลนั้นมีส่วนรู้เห็นหรือสามารถพิสูจน์ความผิดได้
3. ต้องเป็นพยานบุคคลที่มีได้เกิดขึ้นจากการจงใจ มีคำมั่นสัญญา ชูเชิญ หลอกลวง หรือโดยมิชอบประการอื่นๆ⁶ พยานบุคคลที่ได้มาต้องไม่เกิดขึ้นจากการกระทำที่มิชอบ เช่นพยานที่ได้รับการว่าจ้างมาให้การ หรือพยานเท็จ รวมทั้งการให้คำมั่นสัญญา หรือการชูเชิญเพื่อให้บุคคลมาเป็นพยานจะส่งผลกระทบต่อรับฟังพยาน⁷

ประเภทของพยานบุคคล

ประจักษ์พยาน (The Original Evidence) ได้แก่พยานบุคคลซึ่งได้รู้ ได้เห็น หรือได้ยินเหตุการณ์ด้วยตนเอง หรือเรียกว่าพยานรู้เห็นเกี่ยวกับข้อเท็จจริงในประเด็นนั้นโดยตรง ในทางปฏิบัติประจักษ์พยานมีความสำคัญมากในคดีอาญา เพราะศาลจะรับฟังและให้น้ำหนักกับประจักษ์พยานเป็นหลัก หากคดีนั้นมีประจักษ์พยานแล้วจะต้องได้ประจักษ์พยานมาสืบให้ศาลเชื่อเสมอ ดังนั้นคดีใดขาดประจักษ์พยานแล้วยากที่จะมีการลงโทษจำเลย⁸ หรืออีกนัยหนึ่งประจักษ์พยาน คือพยานบุคคลผู้มาเบิกความให้ข้อเท็จจริงแก่ศาลตามที่ตนได้รับรู้มาจากการบอกเล่าของผู้อื่น ประจักษ์พยานเป็นผู้รู้เห็นเหตุการณ์หรือข้อเท็จจริงมาด้วยตนเอง อันเป็นการตรงข้ามกับพยานบอกเล่าซึ่งมิได้รู้เห็นเอง⁹ บุคคลซึ่งเป็นผู้รู้เห็นเหตุการณ์การกระทำความผิดซึ่งบางกรณีก็คือผู้เสียหายซึ่งในทางอาญาวิทยาถือว่าเป็นเหยื่อของอาชญากรรม ดังนั้นผู้เสียหายจึงมีฐานะในทางกฎหมายทั้งเป็นพยานบุคคลและผู้เสียหาย

⁴ ป.วิ.พ. มาตรา 95(1) ประกอบ ป.วิ.อ. มาตรา 15

⁵ ป.วิ.อาญา มาตรา 226

⁶ ป.วิ.อาญา มาตรา 226

⁷ คำพิพากษาฎีกาที่ 637/2481 คำให้การของพยานที่เกิดขึ้นโดยการชูเชิญ กล่าวคือ ถ้าไม่ยอมให้การปรักปรำจำเลยเจ้าพนักงานก็จะกักขังไว้ เช่นนี้รับฟังไม่ได้

⁸ จิตติ เจริญจำ , พยานในคดีอาญา , พิมพ์อักษร, กรุงเทพฯ . 2538 หน้า 94

⁹ ไสภณ รัตนากร , อธิบายกฎหมายลักษณะพยาน , หน้า 24

พยานบอกเล่า (The Hearsay Evidence) หมายความว่าพยานบุคคลที่ไม่ได้รู้ ไม่ได้เห็น หรือไม่ได้ยินมาด้วยตนเอง หากแต่ได้รู้ ได้ยิน หรือได้ฟังข้อเท็จจริงต่างๆมาจากผู้อื่นอีกต่อหนึ่ง โดยส่วนใหญ่พยานบอกเล่าจะเป็นเพียงพยานประกอบที่จะทำให้เชื่อว่าประจักษ์พยานได้เห็นจริงและทำให้น้ำหนักของประจักษ์พยานดีขึ้นเท่านั้น คงมีเพียงบางเรื่องที่พยานบอกเล่าที่มีเหตุผลเพียงพอที่ศาลรับฟังว่ามีน้ำหนักลงโทษจำเลยได้

พยานแวดล้อมกรณี (Circumstantial Evidence) หรือ พยานประพจน์เหตุห้อมล้อมกรณี พยานประพจน์เหตุหรือพยานประพจน์เหตุแวดล้อมกรณี เป็นพยานที่ไม่ได้แสดงถึงข้อเท็จจริงที่จะพิสูจน์โดยตรง แต่อาจทำให้ศาลอนุมานได้ว่าข้อเท็จจริงที่คู่ความประสงค์จะพิสูจน์นั้นมีอยู่หรือไม่มี กล่าวอีกนัยหนึ่งเป็นพยานเหตุผลที่ทำให้ศาลอนุมานได้ว่าข้อเท็จจริงที่คู่ความประสงค์จะพิสูจน์นั้นมีอยู่หรือไม่

พยานผู้ชำนาญพิเศษ คือพยานผู้เชี่ยวชาญในคดีอาญา ไม่ว่าจะโดยการแต่งตั้งจากศาลหรือคู่ความอ้างขึ้นมา ผู้ชำนาญการพิเศษต้องมาศาลเพื่ออธิบายด้วยวาจาในฐานะพยานบุคคล จะอาศัยสิทธิดังเช่นพยานผู้เชี่ยวชาญที่ศาลแต่งตั้งในคดีแพ่งไม่ได้¹⁰ และโจทก์หรือจำเลยจะอ้างเพื่อนำสืบต่อศาลเป็นการสนับสนุนพยานฝ่ายตนในฐานะพยานความเห็น เช่น เกี่ยวกับการตายหรือสภาพของศพเกี่ยวกับลายมือชื่อหรือลายมือเขียนหนังสือ หรือยาเสพติด

พยานนำ-พยานหมาย¹¹ พยานนำหมายถึงพยานบุคคลที่คู่ความฝ่ายที่อ้างไม่ว่าโจทก์หรือจำเลย เป็นผู้นำพยานนั้นเบิกความที่ศาลเอง ส่วนพยานหมายนั้นเป็นพยานที่ศาลออกหมายเรียกให้มาเบิกความที่ศาล อาจเป็นการออกหมายโดยคู่ความขอให้ออกหรือเป็นพยานที่ศาลมีหมายเรียกมาเองก็ได้ โดยปกติเมื่อราษฎรเป็นโจทก์หรือจำเลย เขาย่อมขอร้องให้ผู้เห็นเหตุการณ์ซึ่งบางกรณีก็เป็นเพื่อผู้ญาติ มิตรของตนเอง มาเป็นพยานให้เขาย่อมนำพยานนั้นมาศาลโดยช่วยอำนวยความสะดวกในการเดินทางและติดต่อนัดหมายเรื่องสถานที่และเวลาที่จะไปเบิกความเอง ไม่ต้องขอให้ศาลออกหมายเรียกให้ผู้ที่ยื่นอ้างเป็นพยานมาเบิกความ เพราะผู้ที่ได้รับหมายเรียกศาลอาจตื่นตกใจ หรือมีท่าที่ไม่เป็นมิตรกับผู้ขอให้ออกหมายเรียกบังคับให้พยานไปศาล ถ้าพยานขัดขืนก็จะถูกศาลออกหมายจับได้

ในขณะที่เดียวกันพยานบุคคลซึ่งไม่มีส่วนได้เสียในคดีอาญาหรือที่เรียกกันว่า พยานกลาง ก็อาจถือว่าเป็นเหยื่ออาชญากรรมเช่นกัน ในกรณีผู้ต้องหาหรือจำเลยเป็นผู้มีอิทธิพลในท้องถิ่น และต้องการใช้อำนาจมืดในการบิดเบือนรูปคดีหรือในการปกปิดความผิด โดยการหลอกล่อ กดดัน ช่มชู้ หรือบีบบังคับต่อเหยื่ออาชญากรรมให้ถอนแจ้งความ ให้บิดเบือนคำให้การจากหนักเป็นเบา ให้หลบเลี่ยงการเป็นพยาน วิธีการปฏิบัติต่อเหยื่ออาชญากรรมมักมีรูปแบบมากมายทั้งทางบวกและทางลบ ทั้งให้เงิน

¹⁰ เข็มชัย ชุตินวงศ์ , คำอธิบายกฎหมายลักษณะพยาน , หน้า 192

¹¹ โสภณ รัตนากร , อธิบายกฎหมายลักษณะพยาน , หน้า 29

และข่มขู่ ทั้งใช้พระเดชและพระคุณ เหยื่ออาชญากรรมที่ด้อยโอกาส อ่อนวัย หรือมีสติปัญญาน้อยกว่า มักตกเป็นเหยื่อล่อลวง ของผู้กระทำผิดที่มีอิทธิพลไม่ว่าในด้านความเป็นนักเลง ด้านกำลังทรัพย์ ด้านสถานภาพทางสังคมหรืออิทธิพลทางการเมือง แต่ก็ไม่ใช่เรื่องง่ายที่จะนำตัวผู้กระทำความผิดซึ่งมีอิทธิพลมาลงโทษตามกฎหมาย ทั้งนี้เพราะผู้มีอิทธิพลมักจะมีวิธีการต่างๆ ที่สร้างความกลัวสำหรับเหยื่ออาชญากรรมจนไม่กล้าเป็นพยานในชั้นศาล และถ้าเหยื่ออาชญากรรมบางคนไม่กล้าคำข่มขู่ของผู้มีอิทธิพล บุคคลกลุ่มนี้อาจบงการฆ่าเหยื่ออาชญากรรมและบุคคลที่เกี่ยวข้องเพื่อปิดปาก ดังนั้น ปัญหาที่สำคัญประการหนึ่งคือ การให้ความปลอดภัยต่อเหยื่ออาชญากรรม¹²

หลักเกณฑ์เรื่องความน่าเชื่อถือของพยานบุคคล

พยานบุคคลที่มีคุณสมบัติที่ดี บุคคลนั้นต้องเป็นบุคคลที่พบเหตุการณ์อันเป็นข้อเท็จจริงในคดี กล่าวคือ เป็นพยานชั้นที่หนึ่ง แต่บุคคลที่ประสบเห็นเหตุการณ์อันเป็นข้อเท็จจริงแห่งคดี มิใช่ว่าจะเข้าเบิกความเป็นพยานต่อศาลได้ทุกคนไป จะต้องพิจารณาว่าบุคคลนั้นมีความสามารถที่จะเป็นพยานได้สาระสำคัญของการรับฟังพยานคือ เรื่องความสามารถของบุคคลที่จะเป็นพยานในคดี หลักเรื่องความสามารถของบุคคลที่จะเข้าเบิกความเป็นพยานในคดีได้หรือไม่ ก็พิจารณาจากสิ่งสำคัญของพยานบุคคลคือ ความน่าเชื่อถือ (Credibility) ของบุคคลนั้น กล่าวคือหลักเรื่องความสามารถและความน่าเชื่อถือเป็นหลักที่ใช้ในการพิจารณาคือ การประเมินค่าและชั่งน้ำหนักของพยานบุคคล ความสามารถหรือความน่าเชื่อถือของพยานพิจารณาหลักพื้นฐาน 2 ประการ คือ เรื่องที่พยานเบิกความนั้นเป็นจริง ตามที่พยานเบิกความหมายความว่า พยานเบิกความตรงกับข้อเท็จจริงที่เกิดขึ้น ซึ่งการที่พยานจะเบิกความได้ตรงกับข้อเท็จจริงที่เกิดขึ้นจริงๆหรือไม่ก็เป็นเรื่องทางระบบประสาทของพยานในการรับรู้และจำเหตุการณ์ได้ดีเพียงใด รวมทั้งการบรรยายถ่ายทอดเหตุการณ์ออกมาว่าตรงกับที่พยานรับรู้เพียงใด ซึ่งเรียกรวมได้ว่าพยานมีความฉลาด (Intellect) เพียงพอหรือไม่ ที่จะเป็พยาน ส่วนหลักประการที่สองก็คือ พยานนั้นมีความจริงใจ สุจริตใจ เป็นบุคคลที่น่าไว้วางใจที่จะเบิกความให้ตรงกับข้อเท็จจริงที่พยานที่รู้เห็นมา ซึ่งความฉลาดและความจริงใจดังกล่าวคือ

1. ความฉลาด (Intellect) คือ พยานมีความฉลาดเพียงพอที่จะรับฟังได้หรือไม่ ความฉลาดในที่นี้หมายถึง ความสามารถในการสังเกตและให้ข้อเท็จจริงทางกายภาพ (Physical fact) เป็นความสามารถทางสรีระประสาทอันเป็นอวัยวะที่ร่างกายใช้ในการติดต่อกับโลกภายนอกคือ ตา หู จมูก ลิ้น ผิวหนัง เพื่อรับทราบถึงสภาพแวดล้อม และนำเอาสิ่งทีอวัยวะทางสรีระ ประสาทเหล่านี้แปรสภาพเป็นข้อ

¹² ประชัย เปี่ยมสมบูรณ์, สิทธิที่เหยื่ออาชญากรรมพึงได้รับจากกระบวนการยุติธรรม, วารสารสถาบัน พัฒนบริหารศาสตร์ ปีที่ 32 ฉบับที่ 4 ตุลาคม-ธันวาคม 2535 หน้า 56

มุลเข้าสู่สมองเพื่อเรียนรู้ ดีความ และสั่งการ เพื่อให้ร่างกายมีปฏิกิริยา (Reaction) ต่อสภาวะแวดล้อมอย่างใดอย่างหนึ่ง เช่น ได้ตอบ ปรับตัวกับสภาพแวดล้อมนั้น

2. ความจริงใจ (Sincerity) เป็นคุณสมบัติของพยานในเชิงนามธรรมกล่าวคือ เป็นความซื่อสัตย์ (honesty) ของพยานที่จะเบิกความตรงกับข้อเท็จจริงที่ตนพบเห็นมา ซึ่งการจะยอมรับว่าบุคคลใดมีความจริงใจก็โดยการตรวจสอบ เช่น โดยการให้บุคคลที่จะเป็นพยานต้องสาบาน หลักการที่จะยอมรับฟังพยานบุคคลอีกประการหนึ่ง คือบุคคลนั้นต้องเข้าใจธรรมชาติของการสาบาน

กระบวนการเบิกความของพยานบุคคล

1. การรับรู้ (perception) บุคคลสามารถรับรู้สิ่งต่างๆรอบตัวโดยใช้ประสาทสัมผัสทั้งห้าและสามารถรับข้อเท็จจริงโดยการเห็นการได้ยิน การได้กลิ่น การรู้รส และการสัมผัส ตามปกติข้อเท็จจริงที่เกี่ยวข้องกับคดีมักจะเข้าสู่การรับรู้ของพยานโดยการเห็นและการได้ยิน

2. การจดจำ (memory) เมื่อบุคคลได้รับรู้ข้อเท็จจริงรอบตัวโดยประสาทสัมผัสทั้งห้าแล้ว ก็สามารถเก็บความรู้นั้นไว้ในสมองในรูปของความจำ การที่บุคคลจะจำเหตุการณ์ต่างๆได้อย่างแม่นยำเพียงใดนั้นขึ้นอยู่กับความสามารถเฉพาะตัว เช่น ความช่างสังเกตประกอบกับระยะเวลาที่ผ่านมา เพราะยิ่งนานความจำของบุคคลจะเสื่อมถอยจนลืมไปเลย แต่ถ้ามีการบันทึกเหตุการณ์นั้นลงไว้เป็นลายลักษณ์อักษร

3. การถ่ายทอดความคิด (expression) เมื่อบุคคลมาเป็นพยานในศาล เขาจะต้องเล่าเหตุการณ์ต่างๆที่เขาประสบมาโดยตรงโดยการตอบคำถามของคู่ความหรือทนายความ ซึ่งการถ่ายทอดความคิดนี้เป็นความสามารถเฉพาะตัวของบุคคลว่าจะสามารถถ่ายทอดได้ใกล้เคียงกับความเข้าใจของตนเพียงใด

ดังนั้นคำเบิกความของพยานจะมีน้ำหนักน่าเชื่อถือเพียงใด ย่อมขึ้นอยู่กับว่ามีปัจจัยภายนอกมากระทบการรับรู้การจดจำและการถ่ายทอดของบุคคล และการข่มขู่ ถือว่าเป็นสิ่งแวดล้อมที่มีผลต่อการถ่ายทอดของพยาน แม้พยานจะรับรู้เหตุการณ์ที่เกิดขึ้นได้ถูกต้องและจดจำแม่นยำ ก็อาจมีปัจจัยที่มีผลกระทบกับการถ่ายทอด (เบิกความ) ข้อเท็จจริงไม่ตรงกับความจริงที่ตนรู้เห็นมา

2.2 บทบาทของพยานบุคคลต่อกระบวนการยุติธรรมทางอาญา

เมื่อมีการกระทำความผิดเกิดขึ้นไม่ว่าจะรู้บุคคลผู้กระทำความผิดหรือไม่ พนักงานสอบสวนมีอำนาจและหน้าที่ในการรวบรวมพยานหลักฐานทั้งหมดทั้งในแง่การพิสูจน์ความผิดและนำตัวผู้กระทำความผิดมาดำเนินการในส่วนที่เกี่ยวข้อง¹⁵ บุคคลที่มีส่วนได้รู้เห็นในการกระทำความผิดซึ่งบางกรณีรวมทั้งผู้เสียหาย มีหน้าที่ในการเป็นพยานเพื่อให้ถ้อยคำรวมทั้งส่งมอบพยานหลักฐานต่างๆ และอาจนำไปสู่การชี้ตัวผู้ต้องหา การให้การในชั้นสอบสวน (Deposition) การเบิกความในชั้นพิจารณาคดี (testimony) จะพบว่าพยานดังกล่าวมีสิทธิ หน้าที่และความรับผิดชอบ ทั้งนี้รัฐมีมาตรการทางกฎหมายในการบังคับให้บุคคลมาให้การเป็นพยาน¹⁶ (Compellability of Witness) โดยวิธีการใช้หมายเรียก รวมถึง การบังคับให้พยานมาศาลให้สาบาน¹⁷ และให้เบิกความ นอกจากนี้รัฐกำหนดความรับผิดชอบของบุคคล(พยาน)ที่ไม่มาตามหมายเรียกทั้งในชั้นสอบสวนและชั้นพิจารณาคดี¹⁸ จะพบว่ากระบวนการพิจารณามีพยานบุคคลเข้าไปมีบทบาทสัมพันธ์กับกระบวนการยุติธรรมทั้งในชั้นพนักงานสอบสวน พนักงานอัยการและศาล จะสิ้นสุดลงได้บางครั้งใช้เวลานานและส่งผลกระทบต่อภารกิจของการดำเนินชีวิตของพยาน

การได้มาซึ่งบุคคลทราบข้อเท็จจริงเกี่ยวกับการกระทำความผิด อาจได้มาจากความสมัครใจของประชาชน บุคคลรู้เห็นการกระทำความผิดแต่ไม่ถูกเรียกไปเป็นพยาน หากบุคคลดังกล่าวไม่สมัครใจเป็นพยานหรือให้ข้อมูลต่อพนักงานสอบสวน ปัจจุบันไม่มีกฎหมายบังคับให้บุคคลที่รู้เห็นเหตุการณ์จะต้องไปให้การเป็นพยาน ไม่มีความรับผิดชอบตามกฎหมายแต่อย่างใด หรือในกรณีที่บุคคลรู้เห็นการกระทำความผิดแล้วถูกเรียกให้ไปเป็นพยาน¹⁹ เป็นกรณีที่พนักงานสอบสวนสืบสวนรู้ว่ามีบุคคลที่รู้เห็นการกระทำความผิด พนักงานสอบสวนจะออกหมายเรียกมาให้การเป็นพยาน หรือในชั้นพิจารณาคดีจะเป็นผู้ออกหมายเรียก โดยพนักงานอัยการเป็นผู้ขอหมายเรียกเพื่อส่งให้กับพนักงานสอบสวนนำส่งให้กับพยานต่อไป²⁰ หากบุคคลนั้นไม่ไปเป็นพยานจะมีความผิดตามกฎหมาย

ถ้าคู่ความระบอบอ้างพยานคนหนึ่ง จะนำบุคคลอื่นที่ไม่ได้ระบอบมาสืบไม่ได้ เพราะการเบิกความเป็นพยานเป็นกิจเฉพาะตัวมอบหมายกันไม่ได้²¹ แต่ในกรณีที่บุคคลที่เป็นคดีที่ประชาชนฟ้องคดีโดยตนเองก็จะเป็น

¹⁵ ป.วิ.อ. มาตรา 131 , 132

¹⁶ ป.วิ.อ. มาตรา 132

¹⁷ ป.อ. มาตรา 168 , 170

¹⁸ อ้างแล้ว

¹⁹ ป.วิ.อาญา มาตรา 52

²⁰ ป.วิ.อาญา มาตรา 56

²¹ เข็มชัย ชูติวงษ์ . คำอธิบายกฎหมายลักษณะพยาน , หน้า 351

ผู้ยื่นบัญชีระบุนายให้กับศาล หากพยานไม่เต็มใจมาศาล ก็จะขอให้ศาลออกหมายเรียกเพื่อมาให้การ²² และหากไม่มาศาลก็จะมีคามผิดตามกฎหมายเช่นกัน

การแสดงบทบาทของพยานอาจจะบกพร่องลงไปได้หากพยานเกิดความเครียดขึ้นมา หรือขาดโอกาสที่จะเปิดเผยความจริง หรือถูกขัดขวางมิได้ดำเนินการตามรูปคดี ความเครียดนั้นเกิดจากปัจจัย 2 ประการ ประการแรกจากฝ่ายที่ดำเนินคดี อันได้แก่ระบบงานยุติธรรม ประการที่สอง จากสาธารณชนโดยเฉพาะการแสดงออกของหนังสือพิมพ์และผู้เข้าดูการพิจารณาคดี ทำให้เกิดบรรยากาศที่กระเทือนต่อการแสดงบทบาทของพยานได้ การที่จะทำให้ความเครียดลงได้นั้นย่อมขึ้นอยู่กับบุคลิกภาพ อาชีพ เชื้อชาติ สัญชาติ ชั้นทางสังคม และการนับถือศาสนา ที่สำคัญก็ว่าจะได้แก่บุคลิกภาพ บุคลิกภาพมีผลต่อความสามารถในการเบิกความให้แม่นยำและมีประสิทธิภาพ อนึ่งฐานะของพยานก็มีความสัมพันธ์กันบางประการกับฐานะของจำเลย หากฐานะของพยานห่างจากของจำเลยมาก ก็ย่อมก่อให้เกิดความเครียดได้มาก เป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับชุมชนโดยตรง ผู้มีฐานะสูงในชุมชนย่อมมีอิทธิพลต่อการแสดงบทบาทของผู้อื่น ดังนั้นพยานที่มีฐานะต่ำกว่าจำเลยย่อมแสดงบทบาทผิดเพี้ยนไปจากความเป็นจริงได้²³

²² ป.วิ.อาญา มาตรา 15 ประกอบ ป.วิ.พ. มาตรา 106

²³ อรรถนพ ชูบำรุง และ ศรีสมบัติ โชคประจักษ์ชัด , ว่าด้วยเหยื่ออาชญากรรม , พิมพ์ที่ โรงพิมพ์พัฒนาสาธารณสุขอาเซียน 2538 หน้า 82-83

2.3 ความสำคัญของพยานบุคคลในคดีอาญา

2.3.1 ประสิทธิภาพในการดำเนินคดีอาญา คือ การที่กระบวนการยุติธรรมทางอาญาสามารถบรรลุเป้าหมายของการดำเนินคดีอาญานั้นคือการพิสูจน์ความผิดหรือความบริสุทธิ์ของผู้ต้องหาหรือจำเลย ดังนั้นการให้ได้มาซึ่งพยานบุคคลซึ่งมีบทบาทสำคัญในการพิสูจน์ข้อเท็จจริงต่างๆ จึงมีความสำคัญและพบว่าคดีที่ปราศจากพยานบุคคลอาจนำไปสู่การพิพากษายกฟ้อง²⁴ ในกรณีที่มีการกระทำความผิด แต่ไม่สามารถหาพยานหลักฐานมาแสดงให้เห็นอย่างชัดเจนว่าบุคคลใดกระทำความผิดนั้น กลไกของรัฐไม่อาจแสดงบทบาทเป็นตัวแทนของสังคมในการดำเนินการฟ้องร้องหรือแสวงหาข้อเท็จจริง กรณีเช่นนี้สังคมย่อมขาดการคุ้มครองเพราะไม่สามารถนำผู้กระทำความผิดมาลงโทษได้

2.3.2 การค้นหาความจริงเพื่อประโยชน์ต่อกระบวนการยุติธรรม จึงจำเป็นที่แต่ละฝ่ายจะต้องแสวงหาพยานหลักฐานต่างๆ โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อมุ่งในการบริหารและรักษาไว้ซึ่งสภาพของสังคม ทุกรัฐย่อมมีสิทธิที่จะกำหนดภาระหน้าที่ให้กับสมาชิกในสังคม การเป็นพยานของประชาชนนั้นมีความสำคัญมากต่อการบริหารงานยุติธรรม ถ้าไม่มีพยานมายืนยันก็จะเกิดความเสียหายต่อการพิทักษ์ความเป็นธรรมตามกฎหมายได้ อาจจะทำให้คนร้ายไม่ต้องรับโทษ เกิดความยำงใจและเป็นภัยต่อสังคมต่อไปได้ แต่หากผู้กระทำความผิดรู้ว่ามิพยานรู้เห็นการกระทำของเขา ก็อาจจะสารภาพความผิด ไม่กล้าสู้

²⁴ คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 2544/2530 โจทก์ไม่ได้ตัวผู้เสียหายมาเบิกความเป็นพยานยืนยันว่าจำเลยร่วมกับพวกเป็นคนร้ายที่ปล้นทรัพย์ผู้เสียหายที่ผู้เสียหายแจ้งต่อเจ้าพนักงานผู้จับกุมและให้การในชั้นสอบสวนต่อพนักงานสอบสวนว่าจำเลยร่วมกับพวกปล้นทรัพย์นั้น ล้วนแต่เป็นเพียงคำบอกเล่ามีน้ำหนักน้อย พยานหลักฐานของโจทก์จึงยังไม่มั่นคงพอที่จะให้ฟังว่าจำเลยเป็นคนร้ายรายนี้

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 1581/2530 โจทก์ไม่มีพยานผู้รู้เห็นเลยว่า จำเลยได้ทำการจำหน่ายยาเสพติดให้โทษให้กับสายลับผู้ไปติดต่อล่อซื้อคงมีแต่คำกล่าวอ้างของพยานโจทก์ทั้ง 3 ปากผู้ทำการจับกุมจำเลย ล้ำพั้งแต่ธนบัตรซึ่งพยานโจทก์อ้างว่าทำเครื่องหมายกับไว้และค้นได้จากตัวจำเลย ก็ยังไม่เพียงพอฟังเป็นหลักฐานให้เชื่อได้โดยปราศจากข้อสงสัยว่า เงินที่จำเลยได้มาจากการจำหน่ายเฮโรอีน

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 892/2532 โจทก์ไม่มีประจักษ์พยานเห็นจำเลยยิงผู้ตาย มีแต่พยานพฤติเหตุแวดล้อมกรณีซึ่งเป็นเหตุให้เป็นที่สงสัย ส่วนหลังเกิดเหตุแม้จำเลยที่ 1 ไปติดต่อขอชดใช้ค่าเสียหายให้แก่ภริยาผู้ตาย แต่จำเลยที่ 1 อาจกระทำไปโดยเกรงกลัวว่าจะต้องรับโทษทั้งที่ไม่ได้กระทำความผิดก็เป็นได้ พยานหลักฐานของโจทก์ไม่พอฟังลงโทษจำเลยทั้งสองได้

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 1404/2512 โจทก์ไม่ได้ตัวผู้รู้เห็นจำเลยทำผิดมาสืบในชั้นศาล คงมีแต่บันทึกถ้อยคำพยานปากนั้น ในชั้นสอบสวนส่งเป็นพยานเท่านั้น ส่วนพยานอื่นของโจทก์ก็ไม่มีผู้รู้เห็นเกี่ยวกับการกระทำความผิดของจำเลย พยานหลักฐานของโจทก์ไม่พอฟังลงโทษจำเลยได้

คดีทำให้การดำเนินคดีสิ้นสุดลงโดยง่ายและรวดเร็ว หรือในกรณีกลับกัน หากผู้ถูกกล่าวหาว่ากระทำ ความผิดมีพยานยืนยันความบริสุทธิ์ของตนก็จะทำให้พ้นผิดได้ ซึ่งก่อให้เกิดความยุติธรรมในสังคม

2.3.3 ความสำคัญต่อการชั่งน้ำหนักพยานหลักฐาน ในคดีอาญาพยานบุคคลเป็นส่วนที่มีความสำคัญต่อการพิสูจน์ความผิดเนื่องจากโดยส่วนใหญ่ความผิดอาญาจะเป็นเรื่องการทำของ บุคคลต่อบุคคลจึงจำเป็นต้องหาผู้รู้เห็นเหตุการณ์มาให้การในข้อเท็จจริง²⁵ หากพิจารณาคำพิพากษา ว่ามีการลงโทษโดยให้ความสำคัญต่อการที่โจทก์สามารถนำสืบพยานบุคคลที่สำคัญมาแสดงต่อศาล เมื่อพิจารณาเปรียบเทียบกับพยานหลักฐานทางวิทยาศาสตร์ เช่นการตรวจเลือด การตรวจ DNA ซึ่งมีความสามารถในการพิสูจน์ความแท้จริงได้ แต่ยังคงอาศัยพยานผู้เชี่ยวชาญในการเบิกความประกอบ ผลการตรวจสอบดังกล่าว

การรับฟังพยานหลักฐานในคดีอาญา ศาลจะพิพากษาลงโทษจำเลยได้ก็ต่อเมื่อโจทก์สามารถ นำพยานมาสืบพิสูจน์ความผิดจำเลยได้จนปราศจากข้อสงสัย ฉะนั้นถ้าพยานโจทก์ไม่สามารถพิสูจน์ได้ ว่าจำเลยกระทำผิด แม้จะมีพยานจำเลยบางคนเบิกความเป็นโทษแก่จำเลยทำให้เห็นว่าจำเลย กระทำผิด ศาลจะรับฟังพยานจำเลยร่วมกับพยานโจทก์เพื่อให้พอฟังโทษจำเลยไม่ได้²⁶

2.3.4 การควบคุมความสงบเรียบร้อยต่อสังคม การดำเนินกระบวนการพิจารณาคดีที่มีประสิทธิภาพโดยสามารถนำผู้กระทำผิดมาลงโทษหรือในกรณีที่สามารถพิสูจน์ได้ว่าผู้ต้องหาหรือจำเลยเป็น ผู้บริสุทธิ์ส่งผลให้เกิดความยุติธรรมในสังคม และพยานบุคคลเป็นส่วนสำคัญในการให้ได้มาซึ่งการค้น หาความจริง และ เมื่อมีอาชญากรรมเกิดขึ้นในชุมชนใด ย่อมก่อให้เกิดความหวาดกลัวต่อสมาชิกของ ชุมชนนั้นระยะหนึ่ง ทำให้วิถีชีวิต ความเป็นอยู่ ตลอดจนอาชีพในชุมชนอาจมีการเปลี่ยนแปลงเกิดขึ้น ความกลัวต่ออาชญากรรมทำให้บุคคลปรากฏตัวต่อสาธารณชนน้อยลง เมื่อคนออกมาปรากฏตัวน้อย การควบคุมอาชญากรรมอย่างไม่เป็นทางการก็พลอยตกต่ำไปด้วย คนจะพาหลบหนีไปพร้อมๆกับการ เกิดอาชญากรรม ขณะเดียวกันความเต็มใจที่จะเป็นพยานก็พลอยตกต่ำไปด้วย²⁷

²⁵ คำพิพากษา ศาลจังหวัดสงขลาที่ 1207/2528 โจทก์ไม่มีพยานยืนยันว่าเคยเห็นจำเลย จำหน่ายเฮโรอีน ในขณะที่จับกุมไม่มีผู้ใดเห็นจำเลยกำลังจำหน่าย เพียงแต่สายลับแจ้งว่าจำเลยกำลัง จำหน่ายเฮโรอีน โจทก์ไม่นำสายลับมาเบิกความยืนยันความผิดจำเลย อีกทั้งเฮโรอีนที่จับกุมจำนวนเล็กน้อยมาก ไม่อาจรับฟังลงโทษฐานจำหน่ายเฮโรอีนได้ จึงลงโทษจำเลยเพียงฐานมีเฮโรอีนไว้ในความ ครอบครองโดยไม่ได้รับอนุญาต

²⁶ เข็มชัย ชุตินวงษ์, คำอธิบายกฎหมายลักษณะพยาน, หน้า 241

²⁷ อรรถนพ ชูบำรุง และศรีสมบัติ โชติประจักษ์ชัด, ความหมายของเหยื่ออาชญากรรม, กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2534 หน้า 103-105

ตารางเปรียบเทียบสิทธิและหน้าที่ของพยาน

สิทธิของพยานบุคคล	หน้าที่ของพยาน	ความรับผิดชอบของพยาน
1. สิทธิที่จะให้การปราศจากการขัดขวางที่มีชอบ 2. สิทธิที่จะไม่ตอบคำถามซึ่งโดยตรงหรือโดยอ้อมอาจจะทำให้ถูกฟ้องคดีอาญา 3. สิทธิที่จะได้รับความคุ้มครองความปลอดภัย 4. ได้รับค่าตอบแทน	1. ไปให้การในชั้นพนักงานสอบสวน 2. ไปเบิกความในชั้นศาล 3. สาบานหรือปฏิญาณต่อหน้าพนักงานสอบสวนและชั้นพิจารณาคดี 4. ส่งมอบทรัพย์สินหรือเอกสารใดๆ	1. ขัดขึ้นคำบังคับตามกฎหมายของพนักงานอัยการ พนักงานสอบสวน ซึ่งให้ส่งหรือจัดการส่งทรัพย์สินหรือเอกสารใด สาบาน ให้ปฏิญาณหรือให้ถ้อยคำ 2. ขัดขึ้นหมายหรือคำสั่งของศาลให้มาให้ถ้อยคำ ให้มาเบิกความหรือส่งทรัพย์สินหรือเอกสารใดในการพิจารณาคดี 3. เบิกความอันเป็นเท็จในชั้นพิจารณาคดี 4. พยานจงใจไม่ไปศาล ศาลอาจออกหมายจับ และกักขังไว้จนกว่าพยานจะได้เบิกความ

2.4 สภาพปัญหาของพยานบุคคลต่อกระบวนการยุติธรรม

2.4.1 บุคคลปฏิเสธการเป็นพยาน ในชั้นสอบสวนพนักงานสอบสวนมักจะขอความร่วมมือจากบุคคลใดๆที่ทราบและรู้เห็นเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นให้มาเป็นพยาน แต่มีบุคคลจำนวนไม่น้อยที่ปฏิเสธเนื่องจากสาเหตุที่แตกต่างกันออกไป เช่น กลัวเสียเวลา กลัวอิทธิพล มีทัศนคติที่ไม่ดีต่อกระบวนการยุติธรรม ส่วนในชั้นศาลมักจะเป็นกรณีหลบเลี่ยงการไปเบิกความ จนในที่สุดศาลจะสั่งตัดพยานปากนี้ไป²⁸

2.4.2 พยานไม่กล้าชี้ตัวผู้ต้องหา โดยปกติการชี้ตัวผู้ต้องหาเป็นกระบวนการในการรวบรวมหลักฐานของพนักงานสอบสวน²⁹ และเป็นการพิสูจน์ตัวบุคคลโดยอาศัยความทรงจำของพยานซึ่งเป็น

²⁸ คำพิพากษาฎีกาที่ 1189/2523 ศาลสืบผู้เสียหายได้เพียงตอบคำถามโจทก์เสร็จเป็นเวลา 16 นาฬิกา ทนายจำเลยขอเลื่อน ครั้นถึงวันนัดและต่อมาผู้เสียหายไม่มาศาล จนศาลต้องออกหมายจับและสั่งตัดพยานปากผู้เสียหาย

²⁹ ป.วิ.อ.มาตรา 132

วิธีการที่กฎหมายยอมรับมากที่สุดทั้งนี้เพราะการชี้ตัวเป็นวิธีการที่จะพิสูจน์ความทรงจำของผู้เสียหายหรือพยานในการระบุชี้ตัวคนร้ายออกจากกลุ่มบุคคลอันเป็นวิธีการที่จำลองสภาพสังคมซึ่งมีความหลากหลายของประชาชน การที่พยานสามารถเลือกบุคคลออกจากกลุ่มชนในสังคมได้ก็ย่อมเป็นข้ออ้างสนับสนุนความทรงจำของพยานได้อย่างดีประการหนึ่ง

สำนักงานตำรวจแห่งชาติ ได้มีคำสั่งที่ มท 0606.6/527 ลงวันที่ 16 มกราคม 2541 เรื่องการปฏิบัติในการชี้ตัวผู้ต้องหา

ตามประมวลระเบียบการตำรวจเกี่ยวกับคดี ลักษณะที่ 8 บทที่ 8 ว่าด้วยการจัดให้มีการชี้รูปผู้ต้องหา ข้อ 261 และตามหนังสือกรมตำรวจที่ 0503.6/16442 ลงวันที่ 11 ธันวาคม 2539 ข้อ 3 กำหนดวิธีการชี้ตัวผู้ต้องหาเพื่อถือปฏิบัติไว้ 2 วิธี คือ การจัดให้ผู้กล่าวหาหรือพยานเข้าชี้ตัวผู้ต้องหาในลักษณะที่ให้ผู้ชี้ตัวเผชิญหน้ากับผู้ต้องหา และวิธีการชี้ตัวผู้ต้องหาโดยมิให้ผู้ต้องหามองเห็นผู้ชี้ตัวนั้น เนื่องจากการชี้ตัวโดยวิธีการที่ให้ผู้กล่าวหาหรือพยานเข้าชี้ตัวผู้ต้องหาในลักษณะที่ให้ผู้ต้องหาต้องเผชิญหน้ากับผู้ต้องหา เป็นวิธีการที่ไม่เหมาะสม อาจก่อให้เกิดภัยอันตรายแก่ผู้กล่าวหาหรือพยานผู้ชี้ตัวผู้ต้องหา ในกรณีที่ผู้ต้องหามีอิทธิพลผู้เสียหายหรือพยานอาจไม่กล้าชี้ตัวผู้ต้องหาหรือเจตนาชี้ผิดตัว เนื่องจากเกรงกลัวว่าจะได้รับอันตราย เป็นการไม่ให้ความคุ้มครองแก่ผู้เสียหายหรือพยานและโดยเฉพาะอย่างยิ่งพยานซึ่งเป็นผู้เสียสละมาให้ความร่วมมือต่อรัฐ และในบางครั้งผู้เสียหายหรือพยานที่เข้าชี้ตัวผู้ต้องหาได้ทำร้ายร่างกาย ผู้ต้องหาโดยที่ผู้อำนวยความสะดวกชี้ตัวผู้ต้องหาไม่อาจป้องกันได้ เป็นการเสียหายต่อภาพพจน์ของตำรวจทั้งในการจัดให้ผู้กล่าวหาหรือพยานเข้าชี้ตัวผู้ต้องหาในลักษณะที่ให้ผู้ต้องหาต้องเผชิญหน้ากับผู้ต้องหายังไม่เป็นการสอดคล้องรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราชการ 2540 มาตรา 244 ที่บัญญัติว่าบุคคลซึ่งเป็นพยานในคดีอาญามีสิทธิได้รับการคุ้มครองและการปฏิบัติที่เหมาะสม

ฉะนั้นในการจัดให้มีการชี้ตัวผู้ต้องหา (ไม่รวมถึงการชี้รูปผู้ต้องหา) ให้กระทำแต่เฉพาะวิธีการชี้ตัวผู้ต้องหาโดยมิให้ผู้ต้องหามองเห็นผู้ชี้ตัวเท่านั้น ทั้งนี้ เพื่อเป็นการคุ้มครองผู้กล่าวหาและพยานผู้ทำการชี้ตัวผู้ต้องหา โดยมีวิธีการปฏิบัติดังนี้

กรณีผู้กล่าวหาและพยานให้การว่ารู้จักผู้ต้องหาแต่ไม่คุ้นเคยหรือไม่รู้จักแต่เห็นหน้าอีกจำได้ตามที่ได้ให้การถึงดำเนินรูปพรรณไว้โดยละเอียดในคำให้การ ต้องจัดให้มีการชี้ตัวผู้ต้องหาหรือภาพถ่ายผู้ต้องหาโดยเร็วและในโอกาสแรกที่สามารถจัดทำได้และก่อนที่ภาพของผู้ต้องหาคะปรากฏต่อสื่อมวลชน เมื่อจัดให้ผู้กล่าวหาหรือพยานชี้ตัวผู้ต้องหาหรือภาพถ่ายผู้ต้องหาแล้ว ให้สอบปากคำยืนยันตามที่ให้การไว้ด้วย ทั้งนี้ เพื่อพิสูจน์ว่าผู้กล่าวหาหรือพยานจำผู้ต้องหาได้แน่นอนตามที่ให้การไว้

การจัดให้ผู้ชี้ตัวหรือภาพถ่ายผู้ต้องหาอาจกระทำได้ในสถานีตำรวจหรือสถานที่อื่น สำหรับผู้ทำหน้าที่ผู้อำนวยการชี้ตัวหรือภาพถ่าย ให้พนักงานสอบสวนเจ้าของคดีหรือผู้บังคับบัญชาเป็นผู้ดำเนินการ

สถานที่ที่จะทำการชี้ตัวผู้ต้องหา ต้องเป็นห้องที่มีที่กำบังพอที่จะป้องกันไม่ให้บุคคลภายนอกมองเห็นบุคคลที่อยู่ภายในห้องได้จากทางอื่นนอกจากช่องกระจก (มีขนาดพอสมควรที่จะมองเข้าไปภายในห้องได้โดยสะดวก) กระจกที่ใช้เป็นกระจกมองทางเดียว (one-way mirror) โดยติดตั้งให้ผู้ชี้ตัวผู้ต้องหามองผ่านเข้าไปในห้องชี้ตัวผู้ต้องหาได้ แต่บุคคลภายในห้องชี้ตัวไม่สามารถมองเห็นบุคคลที่อยู่ภายนอกห้องชี้ตัวได้ และภายในห้องชี้ตัวผู้ต้องหาต้องมีแสงสว่างเพียงพอที่จะเห็นบุคคลภายในห้องได้อย่างชัดเจน

แต่สภาพในปัจจุบันการพิสูจน์ตัวบุคคลของพนักงานสอบสวน หรือการชี้ตัวผู้ต้องหาของประเทศไทย พบว่าพนักงานสอบสวนจะให้ผู้เสียหายมาชี้ตัวยืนยันและต้องถ่ายภาพไว้เป็นหลักฐานประกอบคดี โดยการให้ยื่นปะปนกับคนอื่น ซึ่งพบว่าบางกรณีกลุ่มผู้กระทำความผิดมาอยู่ร่วมในขณะชี้ตัวผู้ต้องหาทำให้พยานเกิดความหวาดกลัวหรือบางกรณีรวมถึงได้มีการข่มขู่และจะเข้าทำร้ายผู้เสียหายหรือพยาน³⁰

หรือกรณีคดีการนำตัวผู้เสียหาย เข้าชี้ตัวผู้ต้องหาในคดีข่มขืน เมื่อวันที่ 11 พฤษภาคม 2542 ที่ ส.น.พระโขนง โดยมีการนำเจ้าหน้าที่ตำรวจ 6 นายแต่งชุดครึ่งท่อนสวมเสื้อยืดสีขาวกางเกงสีเทาเหมือนกันทุกคนมายืนเรียงแถวในห้องพนักงานสอบสวนที่มีเจ้าหน้าที่ตำรวจนั่งทำงานอยู่หลายนาย โดยให้ตำรวจทั้ง 6 นาย รวมทั้ง ผู้ต้องหา ยืนเรียงแถวหันหน้าเข้าหลังห้องแล้วแจกกระดาษเขียนหมายเลขให้แต่ละคนถือไว้ จากนั้นนำตัวผู้เสียหายเข้าไปในห้องเพียงลำพัง โดยไม่ให้ญาติเข้าไปในห้อง ซึ่งปรากฏว่าผู้เสียหายเข้าไปในห้องเพียงลำพัง และให้ตำรวจทั้ง 6 นายที่ยืนเรียงแถวหันหลังอยู่หันหน้ามาหาผู้เสียหาย ผู้เสียหายร้องให้ตั้งแต่ถูกนำตัวเข้าไปในห้องก็เป็นลมพับลงเมื่อต้องเผชิญหน้ากับตำรวจที่เป็นคู่กรณี และหลังจากนั้นผู้เสียหายก็ไม่กล้าชี้ตัวผู้ต้องหา³¹

³⁰ หนังสือพิมพ์ไทยรัฐ ฉบับวันที่ 8 พฤษภาคม 2542

³¹ หนังสือพิมพ์ไทยรัฐ ฉบับวันที่ 12 พฤษภาคม 2542

2.4.3 พยานไม่รับหมายเรียก พยานหลีกเลี่ยงไม่ยอมรับหมายเรียก เนื่องจากพยานเกรงกลัวอิทธิพลจากฝ่ายจำเลย³² รวมทั้ง พยานเบื่อหน่ายเพราะได้รับหมายเรียกและเดินทางไปศาลแล้วไม่ได้เบิกความหลายครั้งหลายหน³³

2.4.4 พยานเบิกความสับสน หรือเบิกความผิดพลาด ซึ่งความสับสนนี้เกิดขึ้นได้กับพยานบุคคลทุกประเภท ความสับสนนี้มีหลายสาเหตุต่างกัน เช่น ความสามารถในการรับรู้และจดจำเหตุการณ์ ความเข้าใจและการถ่ายทอดเวลาเบิกความ ซึ่งโดยสภาพของพยานบุคคลเป็นมนุษย์ปุถุชนที่มีจุดอ่อนในธรรมชาติของมนุษย์อยู่ 3 ประการ คือการสังเกต ความจำ การใช้วิจารณญาณ แต่ละบุคคลอาจจะมีบกพร่องมากน้อยแตกต่างกัน³⁴

2.4.5 พยานกลับคำให้การ อันเนื่องมาจากสาเหตุหลายประการเช่นการได้รับอามิสสินจ้าง ความต้องการช่วยเหลือผู้ต้องหา³⁵ หรืออาจเป็นการเบิกความเพื่อให้สอดคล้องกับความจริงก็เป็นได้

³² กลุ่ม พระไพศรพนธ์ รายงานการศึกษาเชิงวิจัยส่วนภูมิภาค เรื่อง ปัญหาและอุปสรรคของส่วนราชการในการส่งหมายเรียกให้พยานไม่ได้เป็นเหตุให้ศาลพิพากษายกฟ้องเนื่องจากพยานไม่มาศาล หลักสูตรอัยการจังหวัด รุ่นที่ 15 สถาบันพัฒนาข้าราชการฝ่ายอัยการ สำนักงานอัยการสูงสุด 13 พฤษภาคม-23 กันยายน 2539

³³ เรื่องเดียวกัน

³⁴ ธาณินทร์ กรีวิเชียร, ศาลกับพยานบุคคล, วารสารจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย หน้า 45

³⁵ คำพิพากษาฎีกา 63/2533 ชั้นสอบสวนพยานโจทก์ทั้งสองให้การว่า พยานอยู่ในเหตุการณ์และยืนยันว่าจำเลยเป็นคนใช้อาวุธปืนสั้นยิงผู้ตาย แม้คำให้การชั้นสอบสวนจะเป็นเพียงพยานบอกเล่าและในชั้นศาลพยานโจทก์ทั้งสองปากเบิกความบายเบียงเป็นทำนองช่วยเหลือจำเลย แต่คำให้การชั้นสอบสวนได้ทำการสอบสวนในวันรุ่งขึ้นจากวันเกิดเหตุ อันถือได้ว่าเป็นระยะเวลากระชั้นชิดกับเวลาเกิดเหตุ พยานยังไม่น่าจะมีโอกาสไตร่ตรองเพื่อบิดเบือนข้อเท็จจริงเป็นอย่างอื่น และคำให้การดังกล่าวสอดคล้องกับคำของผู้เสียหายจึงรับฟังประกอบคำของผู้เสียหาย

คำพิพากษาฎีกา 6836/2541 คำเบิกความพยานในชั้นศาลนั้นไม่ใช่พยานเบิกความอย่างไรศาลจะต้องฟังข้อเท็จจริงว่าเป็นไปตามคำเบิกความของพยานเสมอไปจะฟังได้หรือไม่เพียงใดสุดแล้วแต่เหตุผลเป็นเรื่องๆไป ส่วนคำให้การในชั้นสอบสวนนั้นแม้จะเป็นเพียงพยานบอกเล่า และ ป.วิ.พ. มาตรา 15 ซึ่งนำมาใช้ในการพิจารณาคดีอาญาโดยอาศัยมาตรา 15 แห่ง ป.วิ.อาญา จะบัญญัติห้ามมิให้ยอมรับฟังพยานบุคคลใดเว้นแต่บุคคลนั้นเป็นผู้ที่ได้เห็น ได้ยิน หรือทราบข้อความเกี่ยวกับในเรื่องที่จะให้การเป็นพยานนั้นมาด้วยตนเองโดยตรง แต่มีข้อยกเว้นไว้ว่าความในข้อนี้ให้ใช้ได้ต่อเมื่อไม่มีบทบัญญัติของกฎหมายโดยชัดแจ้งหรือคำสั่งศาลว่าไว้เป็นอย่างอื่น ดังนั้นคำบอกเล่าที่กล่าวถึงข้อเท็จจริงที่เกิดขึ้น

2.4.6 พยานถูกข่มขู่³⁶ พยานบุคคลอาจได้รับการข่มขู่³⁷ ขู่เชิญ หรือการคุกคาม³⁸ โดยการแสดงด้วยกริยาหรือวาจาว่าจะทำให้เกิดความเสียหายในทางใดๆไม่ว่าจะเป็นภัยอันตรายแก่ร่างกาย ทรัพย์สิน สิทธิ เสรีภาพหรือชื่อเสียง หรือการทำให้พยานกลัว³⁹ พยานอาจจะหลบเลี่ยงการเป็นพยาน หรือให้การในลักษณะที่ไม่ตรงความเป็นจริง และส่งผลต่อการเบิกความในชั้นพิจารณา

2.4.7 พยานไม่ไปเบิกความ บางกรณีโจทก์ไม่สามารถนำตัวพยานมาเบิกความในศาลได้เพราะเหตุจำเป็น เช่นพยานตาย พยานย้ายที่อยู่ตามตัวไม่พบ พบว่าพยานได้ให้การในชั้นพนักงานสอบสวน แต่เมื่อได้รับหมายเรียกกลับไม่ยอมมาศาล จึงพบว่ามีการประกาศติดตามตัวพยานในหนังสือพิมพ์ ดังนั้นจึงต้องใช้คำให้การชั้นสอบสวนแทนคำเบิกความ ซึ่งศาลฎีกาได้วางหลักตลอดมาว่า คำให้การเช่นนี้โดยลำพังไม่อาจรับฟังลงโทษจำเลยได้ คงรับฟังได้แต่เพียงประกอบคำพยานอื่นของโจทก์ ถ้าโจทก์ไม่

อย่างมีเหตุผลเชื่อมโยงกับพยานกับพยานหลักฐานอื่นของโจทก์ ศาลย่อมใช้ดุลพินิจรับฟังประกอบกันได้ เมื่อคำเบิกความในชั้นศาลขัดต่อเหตุผลมีลักษณะเป็นการช่วยเหลือจำเลย ส่วนคำให้การชั้นสอบสวนที่ให้การในวันรุ่งขึ้นจากวันเกิดเหตุเป็นเวลากระชั้นชิดที่พยานยังมีทันๆได้ปรับแต่งเรื่องให้ผิดไปจากความจริง น่าเชื่อว่าคำให้การชั้นสอบสวนของพยานเป็นความจริงยิ่งกว่าคำเบิกความในชั้นศาล

³⁶ คำพิพากษาฎีกาที่ 2255/2533 บริเวณที่เกิดเหตุมีแสงไฟส่องสว่างจากเวทีการแสดง ส และ ม เห็นจำเลยที่ 1 ในระยะใกล้ชิดยอมจำจำเลยที่ 1 ได้แมนย่า และเด็กชาย ๖ เบิกความว่าในขณะที่เกิดเหตุยืนอยู่บริเวณหน้าเวทีดนตรี เห็นชาย 2 คนชกต่อยกัน ดนตรีหยุดการแสดงและภาพยนตร์หยุดฉาย ขณะนั้นได้ยินเสียงปืนดังขึ้น 1 นัด ทางด้านหลัง แล้วเด็กชาย ๖ ได้แถลงต่อศาลว่าไม่สามารถจะเบิกความต่อไปได้ เพราะก่อนจะมาเบิกความได้มีคนขู่ว่าจะเป็นพยานจะถูกฆ่าทั้งโคตร ตามพฤติการณ์แห่งคดีที่เด็กชาย ๖ ต้องเห็นคนร้ายในขณะที่เกิดเหตุจริง ขณะเบิกความเป็นพยานต่อศาลรู้สึกกลัวว่าอาจจะถูกทำร้ายตามคำขู่ จึงไม่กล้าที่จะเบิกความต่อไป เด็กชาย ๖ ให้การชั้นสอบสวนต่อพนักงานสอบสวนในระยะเวลาใกล้ชิดกับเวลาที่เกิดเหตุ เกี่ยวกับรูปพรรณของจำเลยที่ 1 ว่าเป็นคนร้ายที่ใช้ปืนยิงผู้ตาย โดยมีพนักงานสอบสวนมาเบิกความรับรองว่าเป็นผู้บันทึกปากคำเด็กชาย ๖ ประกอบกับจำเลยที่ 1 ให้การรับสารภาพในชั้นสอบสวนและนำเจ้าพนักงานไปชี้ที่เกิดเหตุประกอบคำรับสารภาพ ดังนี้ฟังได้ว่าจำเลยที่ 1 เป็นคนร้ายใช้ปืนยิงผู้ตายจริง

³⁷ การข่มขู่ หมายถึง การทำให้กลัว ทำให้เสียขวัญ ทำให้ผู้อื่นต้องกลัวว่าจะเกิดความเสียหายเป็นภัยตนเอง แก่สกุลแห่งตน หรือแก่ทรัพย์สินของ เป็นภัยอันใกล้จะถึงและอย่างน้อยร้ายแรงถึงขนาดที่จะฟังกลัว

³⁸ การคุกคาม หมายถึงการแสดงด้วยกริยาหรือวาจาให้หวาดกลัว ทำให้หวาดกลัว

³⁹ คำพิพากษาฎีกาที่ 1278/2503 การทำให้กลัวว่าจะทำโดยวิธีใดก็ได้ เช่น กริยาท่าทาง คำพูด เขียนหรือ พิมพ์หนังสือ อาจทำโดยหลอก ไม่คิดจะทำให้เกิดอันตรายขึ้นจริง ตามที่พุดขู่ก็ได้

มีพยานอื่นใดที่รู้เห็นการกระทำผิดของจำเลยหรือแม้จะมีก็เป็นพยานที่รับฟังไม่ได้⁴⁰ ดังนี้จึงเป็นสาเหตุหนึ่งที่ทำให้คดียกฟ้อง ส่วนหนึ่งที่พยานจงใจไม่มาเบิกความอาจมีสาเหตุสำคัญ คือ รับอำมิสสินจ้าง

2.4.8 พยานถึงทำร้ายหรือถึงแก่ชีวิต กรณีที่มีการทำร้ายบุคคลอันเนื่องมาจากบุคคลนั้นไปเป็นพยานในคดีอาญา เพราะการกระทำของฝ่ายตรงข้ามด้วยความจงใจ นับว่าเป็นปัญหาหนึ่งที่กระทบต่อกระบวนการยุติธรรม ในบางกรณีผู้ต้องหาหรือจำเลยทราบว่าเป็นขณะกระทำความผิดมีบุคคลรู้เห็นในการกระทำดังกล่าว บุคคลนั้นก็อาจได้รับอันตรายได้ตั้งแต่ขณะที่มีการกระทำความผิด ซึ่งมีลักษณะการฆ่าพยานเพื่อทำลายบุคคลซึ่งอาจเป็นพยานหลักฐานสำคัญที่สามารถทำให้ผู้กระทำความผิดถูกลงโทษได้ หรือที่เรียกกันโดยทั่วไปว่าเป็น การฆ่าปิดปาก⁴¹ ในบางกรณีจะเกิดขึ้นจากความโกรธแค้นจากการที่บุคคลไปเป็นพยานในคดีอาญาแล้วอาจถูกทำร้ายถึงแก่ชีวิตได้เช่นกัน⁴²

2.4.9 เมื่อเกิดการกระทำความผิดจะมีการเปิดเผยโดยสื่อสารมวลชน เช่น การปรากฏภาพ ชื่อที่อยู่ ในหนังสือพิมพ์ หรือโทรทัศน์ หรือการแพร่ภาพการชี้ตัวผู้ต้องหา การถูกเปิดเผยชื่อในบัญชีระบุพยาน เนื่องจากการอ้างพยานบุคคล ปกติจะใช้วิธีการระบุชื่อและที่อยู่ของพยานนั้นๆมาด้วย ดังนั้นการเปิดเผยชื่อหรือที่อยู่ของพยานที่เห็นเหตุการณ์ซึ่งอาจนำไปสู่การเข้าถึงตัวพยานได้และการให้สินบนหรือการข่มขู่พยานเพื่อให้บิดเบือนคำให้การ รวมทั้งการระบุบัญชีพยานในคดีอาญา⁴³ ก็มีการบังคับให้แต่ละฝ่ายจะต้องยื่นบัญชีระบุพยานก่อนมีการสืบพยานเพื่อจะทำได้สามารถบังคับให้โจทก์เปิดเผยพยานหลักฐานของโจทก์ก่อนนำเข้าสู่สืบได้ เพื่อเป็นโอกาสให้จำเลยต่อสู้คดีได้⁴⁴ อันอาจนำไปสู่การกระทำที่มีขอบในด้านต่างๆ ซึ่งอาจส่งผลต่อคำให้การของพยานเช่นกัน

จากกรณีข้างต้นพบว่ามีบางกรณีเป็นความผิดต่อกฎหมายอยู่ในตัว เช่น การปฏิเสธการไปเป็นพยาน เบิกความผิดพลาดโดยจงใจ กลับคำให้การ การทำลายชีวิต แต่ต้องยอมรับว่ามาตรการทางกฎหมายไม่สัมฤทธิ์ผลเท่าที่ควร และไม่สามารถป้องกันเหตุต่างๆ ได้อย่างแท้จริง จึงจำเป็นต้องมีมาตรการอื่นมาเสริม ได้แก่ มาตรการคุ้มครองพยานบุคคล

⁴⁰ เข็มชัย ชุตินวัช . คำอธิบายกฎหมายลักษณะพยาน . สำนักพิมพ์นิติบรรณการ . พิมพ์ครั้งที่ 3 , พ.ศ. 2539 หน้า 351

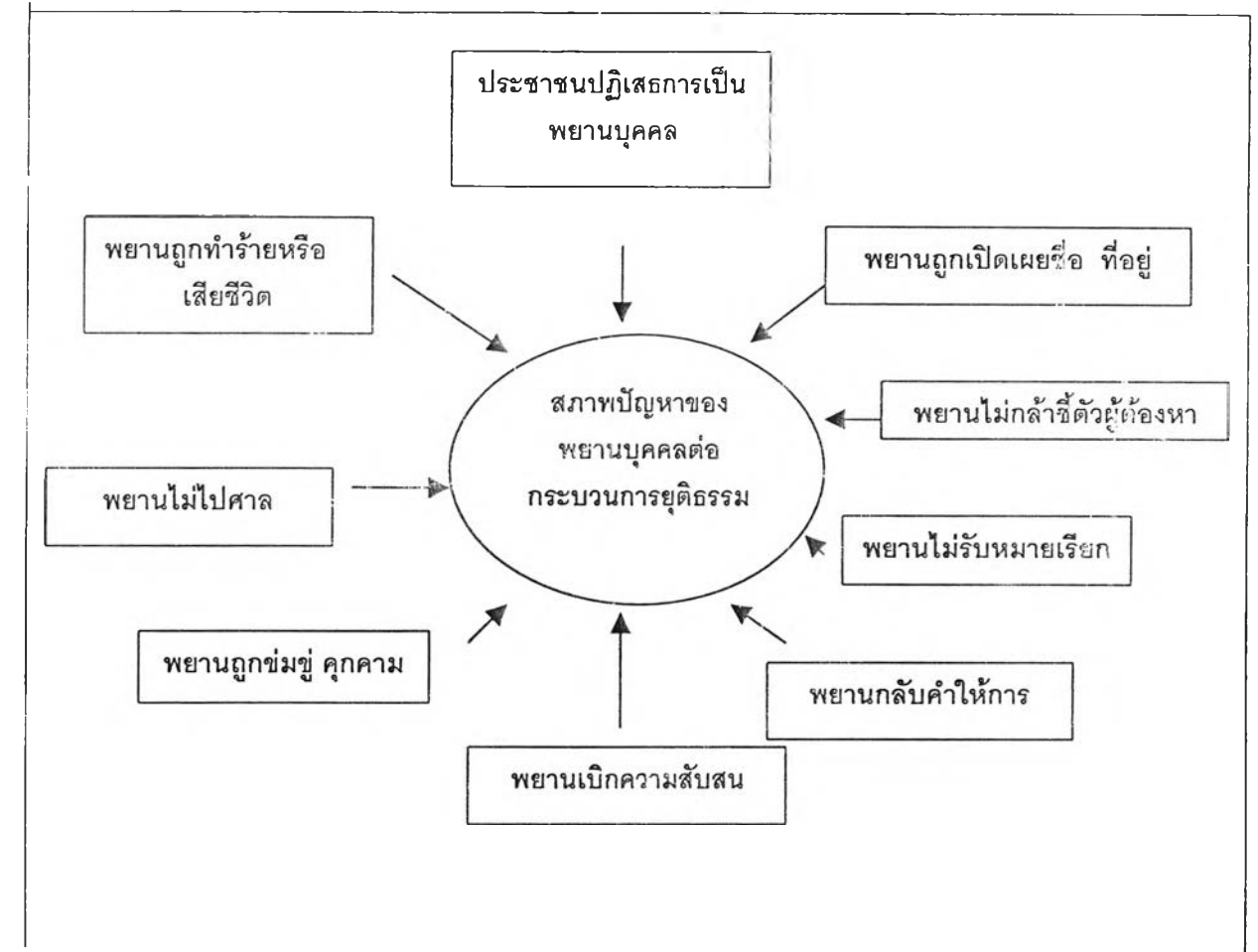
⁴¹ คำพิพากษาฎีกาที่ 708/2535 นาย ก ฆ่า นาย ข แล้วขณะที่กำลังหาที่ซุกซ่อนศพและกลบเกลื่อนหลักฐาน นาย ส บุตรของนาย ข มาเห็น นาย ก จึงฆ่า นาย ส .

⁴² หนังสือพิมพ์เดลินิวส์ ฉบับวันที่ 17 พฤษภาคม 2542

⁴³ ป.วิ.พ. มาตรา 88 และ 87(2) มาใช้ในคดีอาญาประกอบ ป.วิ.อาญา มาตรา 15

⁴⁴ จรัญ ภักดีธนากุล .พยานหลักฐาน. คำบรรยายเนติบัณฑิตสภา ภาค 2 สมัย 52 ปีการศึกษา 2542 เล่ม 1 หน้า 167

แผนภูมิสภาพปัญหาของพยานบุคคลต่อกระบวนการยุติธรรม

2.5 ปัจจัยต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนต่อการเป็นพยานบุคคลในคดีอาญา

การมีส่วนร่วมของประชาชนในกระบวนการยุติธรรมคือการเป็นผู้แจ้งข่าวสาร ผู้ให้ข้อมูล เป็นพยานหรือการมอบพยานหลักฐานในชั้นสอบสวนและชั้นศาล ในศาลคือไปปรากฏตัวต่อหน้าศาลเพื่อให้ถ้อยคำตามที่รู้เห็นมา⁴⁵ แต่พบว่าปัจจุบันพยานส่วนใหญ่มักจะเป็นพยานที่มีส่วนได้เสียในคดีเช่นเป็นผู้เสียหายในคดี หรือเจ้าหน้าที่ของรัฐเป็นพยานให้กับรัฐในกรณีความผิดต่อแผ่นดิน เช่น เจ้าหน้าที่ตำรวจในฐานะของผู้จับกุม หรือเจ้าหน้าที่อำนาจเข้าไปแสวงหาพยานหลักฐานในการต่อสู้ขอโทษคดีซึ่งโดยปกติการเป็นพยานเป็นหน้าที่หรือภารกิจของการปฏิบัติราชการ ส่วนบุคคลที่ไม่มีส่วนได้เสียมักจะหลีกเลี่ยงการเป็นพยานในคดีอาญา ซึ่งสาเหตุมาจากเงื่อนไขทางสังคม (Social Condition) สภาพสังคมของประเทศไทยมีลักษณะเป็นเชิงอุปถัมภ์และพึ่งพากัน ดังนั้นการเป็นพยานอาจส่งผลถึงความสัมพันธ์ในอนาคต เป็นต้น ซึ่งผู้วิจัยขอแยกปัจจัยที่ส่งผลต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนในการเป็นพยานบุคคลในคดีอาญาดังนี้

2.5.1 ทศนคติของประชาชนต่อกระบวนการยุติธรรม ประชาชนรู้สึกคาดหวังต่อกระบวนการยุติธรรมที่สามารถให้ความเป็นธรรมหรือสามารถลงโทษผู้กระทำความผิดได้ แต่ปัจจุบันมีการสำรวจภาคสนามประชาชนคิดอย่างไรต่อการแก้ปัญหาต่างๆของรัฐบาล ของสำนักวิจัยเอแบค-เคเอสซี อินเทอร์เน็ตโพลล์ (เอแบคโพลล์) พบว่า ประชาชนไม่พึงพอใจต่อการแก้ไขปัญหาของรัฐบาลในกรณีการหาผู้กระทำผิดกรณีทุจริตจัดซื้อยาและเวชภัณฑ์ ของกระทรวงสาธารณสุข จำนวน 43.9 % กรณีการหาผู้กระทำผิดกรณีทุจริตโครงการฝักสวนครัวรั้วกินได้ ของกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ ประชาชนไม่พึงพอใจ จำนวน 42.7 %⁴⁶ แสดงให้เห็นว่าปัจจุบันประชาชนขาดความเชื่อถือในกระบวนการยุติธรรมส่งผลต่อความร่วมมือในการเป็นพยาน เนื่องจากไม่เชื่อว่าผู้ต้องหาหรือจำเลยจะได้รับโทษ หรือในบางกรณีประชาชนให้ความเห็นชอบต่อการวิสามัญของตำรวจในการปราบปรามมากกว่าที่จะนำตัวผู้ต้องหาหรือผู้ต้องสงสัยนั้นเข้าสู่กระบวนการพิจารณา แสดงถึงการขาดความเชื่อมั่นและศรัทธาในกระบวนการยุติธรรม

⁴⁵ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ พรชัย รัศมีแพทย์ , การมีส่วนร่วมของประชาชนในกระบวนการยุติธรรม , การบริหารงานยุติธรรม , สุขุทัยธรรมมาธิราช พิมพ์ครั้งที่ 3 , 2540 หน้า 234

⁴⁶ จากการสรุปผลการสำรวจภาคสนามประชาชนคิดอย่างไรต่อการแก้ปัญหาต่างๆของรัฐบาล ของ สำนักวิจัยเอแบค-เคเอสซี อินเทอร์เน็ตโพลล์ มหาวิทยาลัยอัสสัมชัญ ได้สำรวจความคิดเห็นของประชาชนทั่วไปในเขตกรุงเทพมหานคร จังหวัดเชียงใหม่ ขอนแก่น และสงขลา จำนวน 2,804 คน ระหว่างวันที่ 24 พฤษภาคม – 4 มิถุนายน 2542 ในหัวข้อ ประชาชนคิดอย่างไรต่อการแก้ปัญหาต่างๆของรัฐบาล

จากงานวิจัยของประเทศสหรัฐอเมริกา เกี่ยวกับความสัมพันธ์ของพยานต่อความร่วมมือในกระบวนการยุติธรรม⁴⁷ พบว่าทัศนคติของประชาชน เช่นการขาดความน่าเชื่อถือ การขาดความมั่นใจในเจ้าหน้าที่ตำรวจ พนักงานอัยการและศาล มีความสำคัญมากต่อการตัดสินใจที่จะไม่เข้าร่วมมือในกระบวนการยุติธรรม รวมทั้งทัศนคติในทางลบต่อขั้นตอนการพิจารณาเป็นสิ่งสำคัญเช่นกัน รวมทั้งปัญหาการเผชิญหน้าของพยานต่อขั้นตอนการพิจารณา รวมทั้งการพิจารณาคดีที่ล่าช้า (The Length of the case) การสูญเสียรายได้ การไม่ได้รับความสะดวก นอกจากนั้นการตอบสนองของบุคลากรในหน่วยงานยุติธรรมมีความสำคัญต่อความร่วมมือของประชาชน ล้วนแต่สร้างทัศนคติที่ไม่ดีต่อกระบวนการยุติธรรม

2.5.2 สภาพสังคมของประเทศไทย มีลักษณะพื้นฐานของวัฒนธรรมสังคมไทย ที่มีโครงสร้างในเชิงระบบอุปถัมภ์ (Patron Client System) มีผู้ให้การอุปถัมภ์ และมีผู้รับการอุปถัมภ์ จนเกิดเป็นความสัมพันธ์ทางใจในระบบบุญคุณ ซึ่งก็จะมีค่าตอบแทนด้วยความจงรักภักดี (Royalty)⁴⁸ ดังนั้นเมื่อบุคคลพบการกระทำผิด แต่ผู้กระทำผิดเป็นบุคคลที่มีบุญคุณจึงมักมีการหลีกเลี่ยงการเปิดเผยการกระทำผิด รวมทั้งไม่มีจิตสำนึกต่อการให้ความร่วมมือกับรัฐในการค้นหาความจริง เนื่องจากหากไม่มีส่วนได้เสียเกี่ยวกับคดี⁴⁹จะไม่ให้ความสนใจและหลีกเลี่ยงที่จะร่วมมือกับรัฐ นอกจากนั้นประชาชนมักจะขอมีบทบาทเป็นเพียงผู้แจ้งข่าวโดยจะขอสงวนนามของตน โดยมักจะอ้างว่าเพื่อความปลอดภัยของตนและครอบครัว

2.5.3 ประชาชนขาดความรู้ ความเข้าใจในขั้นตอนกระบวนการยุติธรรม รวมทั้งไม่รับบทบาทและความสำคัญของตนในบทบาทของพยานต่อกระบวนการพิจารณาคดี การให้ความรู้ ความเข้าใจในกระบวนการยุติธรรมย่อมมีส่วนกระตุ้นให้เกิดความสำนึกในความรับผิดชอบต่อสังคม ทำให้ประชาชนที่ทราบข้อเท็จจริงหลีกเลี่ยงการเป็นพยาน ไม่มาศาลตามที่ได้กำหนด ส่งผลต่อการพิจารณาคดี นอกจาก

⁴⁷ Lee Norton , Witness involvement in the criminal justice system and intention to cooperate in future prosecutions , Journal of Criminal Justice, vol. II , 1983 หน้า

⁴⁸ พลตำรวจตรี นพดล สมบูรณ์ทรัพย์ , ปัญหาการปราบปรามผู้มีอิทธิพลในระบบสังคมไทย หลักสูตรการป้องกันราชอาณาจักรภาครัฐร่วมเอกชน รุ่นที่ 4 ประจำปีการศึกษา 2534-2535 หน้า 8

⁴⁹ กิตติพงษ์ กิตยารักษ์ , การเสวนาโต๊ะกลมเรื่อง กฎหมายคุ้มครองพยาน , จัดที่สำนักพิมพ์มติชน ,วันที่ 31 สิงหาคม 2543 หนังสือพิมพ์มติชน ฉบับวันที่ 1 กันยายน 2542

นั้นพบว่าปัญหาอุปสรรคของความยุติธรรมในสังคมไทย ด้วยเกิดจากคนไทยขาดจิตสำนึกเรื่องความยุติธรรมกล่าวคือคนไทยเห็นแก่ตัว และพรรคพวกมากกว่าความยุติธรรมในสังคม⁵⁰

พยานบุคคลจะมีบทบาทเป็นผู้ชี้ตัวผู้ต้องหา รวมทั้งให้การในชั้นสอบสวนและชั้นพิจารณาคดี แต่พบว่าพยานไม่รู้ถึงผลของการพิจารณาคดี ขั้นตอนการพิจารณา การปล่อยชั่วคราวผู้ต้องหา หรือจำเลย เว้นแต่ในกรณีที่พยานเป็นผู้มีส่วนได้เสีย พยานไม่มีโอกาสรับทราบถึงความคืบหน้าของการพิจารณาคดี พยานบุคคลไม่ทราบว่าสิ่งที่ตนได้ร่วมมือกับรัฐส่งผลกระทบต่อ

2.5.4 ระยะเวลาในการดำเนินกระบวนการพิจารณา เนื่องจากบุคคลที่มาเป็นพยานจะต้องเข้าร่วมในหลายขั้นตอนและแต่ละขั้นตอนใช้ระยะเวลา โดยเฉพาะในชั้นพิจารณาคดี จะพบว่ามี การเลื่อนคดี โดยเนื่องจากสาเหตุของความไม่พร้อมของคู่ความ จำนวนผู้พิพากษาไม่พอเพียง หรือการประวิงเวลาในการดำเนินกระบวนการพิจารณา โดยคดีนัดแรกมักมีการขอเลื่อนคดีเสมอ โดยไม่มีการแจ้งพยาน การไม่ตรงต่อเวลาของบุคลากรในกระบวนการยุติธรรมถึงความสูญเสียในกระบวนการยุติธรรมคือการเสียเวลา (lost time) การไม่ได้รับความสะดวก การมีความเสี่ยงที่จะได้รับการแก้แค้น (exposure to retaliation) การเกิดความเครียด (psychological stress)⁵¹

ผู้วิจัย ปัจจุบันมีอำนาจและหน้าที่ในการปราบปรามผู้กระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติดและมีหน้าที่ในการเป็นพยานจำนวนหลายคดีพบว่า คดีแต่ละคดีหากจำเลยขอต่อสู้ในชั้นศาล พบว่าจะมีการเลื่อนคดีเสมอ ทำให้มีผลต่อประสิทธิภาพในการเบิกความในชั้นศาลโดยเฉพาะความทรงจำเกี่ยวกับข้อเท็จจริง

2.5.5 ความหวาดกลัวภัยอันตรายที่เกิดขึ้นหรืออาจเกิดขึ้นต่อพยานบุคคลและครอบครัวเป็นสาเหตุที่สำคัญประการหนึ่งที่พยานหลบเลี่ยงไม่ยอมรับหมายเรียกหรือรับหมายเรียกแล้วไม่ไปให้การ⁵²

⁵⁰ ศิระ บุญภินันท์ .ทิศทางการกระบวนการยุติธรรมไทยในศตวรรษหน้า ,สรุปผลการสัมมนาทางวิชาการ เรื่อง "ทิศทางการกระบวนการยุติธรรมไทยในศตวรรษหน้า ,จดหมายข่าวของสถาบันกฎหมายอาญา ปีที่ 2 ฉบับที่ 4 ตุลาคม -ธันวาคม 2541 หน้า 10

⁵¹ Robert C.Davic , Victim/Witness Noncooperation a second look at a persistent phenomenon , Journal of Criminal Justice , Vol .11 1983 หน้า 287

⁵² กลุ่ม พระไพศาลธมฺม .รายงานการศึกษาเชิงวิจัยส่วนภูมิภาค เรื่อง ปัญหาและอุปสรรคของส่วนราชการในการส่งหมายเรียกให้พยานไม่ได้เป็นเหตุให้ศาลพิพากษายกฟ้องเนื่องจากพยานไม่มาศาล .หลักสูตรอัยการจังหวัด รุ่นที่ 15 สถาบันพัฒนาข้าราชการฝ่ายอัยการ สำนักงานอัยการสูงสุด 13 พฤษภาคม-23 กันยายน 2539

จะพบว่าความหวาดกลัวภัยอันตรายของบุคคลที่จะมาเป็นพยาน⁵³ นั้นอาจจะเกิดขึ้นจากความคิดหรือความเชื่อว่าจะได้รับอันตรายหากไปให้การจากผู้มีอิทธิพล⁵⁴ และส่งผลให้ผู้ต้องหาหรือจำเลยได้รับการพิจารณาลงโทษ หรือพยานได้รับการข่มขู่ คุกคามในรูปแบบต่างๆ ในระหว่างการพิจารณาคดี

2.5.6 ค่าใช้จ่ายและความสูญเสียที่เกิดขึ้น การเป็นพยานในคดีอาญาในบางกรณีอาจได้รับอันตรายจากการไปให้การหรือในการต้องเดินทางไปให้การหรือเบิกความในชั้นศาลและส่วนใหญ่อคดีอาญาจะมีการเลื่อนคดีโดยสาเหตุที่เกิดจากกระบวนการพิจารณาหรือการประวิงคดีของคู่ความ ส่งผลให้พยานที่ประกอบธุรกิจ หรือมีกิจการประกอบอาชีพ อาจเกิดความเสียหายได้ และจากระเบียบของรัฐได้ให้ค่าตอบแทนหรือค่าพาหนะไม่สอดคล้องกับสภาพความเป็นจริง

ในปัจจุบันพยานได้รับค่าตอบแทนจากการเป็นพยานของรัฐตาม ป.วิ.พ.152 ประกอบ ป.วิ.อ. มาตรา 15 พยานได้รับค่าป่วยการและค่าพาหนะโดยศาลกำหนดโดยพิจารณาจากรายได้และฐานะของพยานซึ่งได้มาศาลตามหมายเรียก แต่ไม่เกินวันละ 150 บาท กับค่าพาหนะเดินทางและค่าเช่าที่พักของพยานที่เสียไปตามสมควร⁵⁵

2.5.7 การได้รับการปฏิบัติจากบุคคลกรในกระบวนการยุติธรรมที่ไม่เหมาะสม การไม่ได้รับเกียรติ รวมทั้งความระมัดระวังในการติดต่อราชการ ประชาชนที่มาให้การในฐานะพยาน มักถูกละเลยจากการปฏิบัติที่ดีจากรัฐ ส่งผลต่อความร่วมมือของประชาชน นอกจากพยานจะต้องถูกการซักถามของทั้งตัวแทนของคู่ความของทั้งโจทก์และจำเลย รวมทั้งการสอบถามของผู้พิพากษานำไปสู่ความตื่นกลัวและความเครียด ส่งผลต่อการหลีกเลี่ยงการเป็นพยานเช่นกัน

จากการศึกษาบทบาทและสภาพปัญหาของพยานบุคคลในคดีอาญาพบว่าพยานบุคคลมีความสำคัญต่อกระบวนการพิจารณาในคดีอาญา แต่พบว่าปัญหาของพยานบุคคลมีหลายประการ ผู้วิจัยได้จำกัดขอบเขตการศึกษาในส่วนที่เกี่ยวข้องกับการให้ความคุ้มครองพยานบุคคล ในส่วนที่เกี่ยวกับความปลอดภัยของพยานบุคคล และได้การศึกษาแนวคิดและวิธีปฏิบัติของการคุ้มครองพยานบุคคลซึ่งจะกล่าวในบทต่อไป

⁵³ คำพิพากษาฎีกาที่ 436/2535

⁵⁴ จากรายงานการวิจัย เรื่องเดียวกัน

⁵⁵ พ.ต.ท.จตุรงค์ บุรณานันท์ . สิทธิของพยานในคดีอาญาตามบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญ 2540 มาตรา 244. วิทยานิพนธ์ หลักสูตรปริญญานิติศาสตรมหาบัณฑิต บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต , 2541, หน้า 61

แผนภูมิปัจจัยการมีส่วนร่วมของประชาชนต่อการเป็นพยานในคดีอาญา

